

Ivan Jerič

IVO ŽAJDELA

Iz prejšnje številke nadaljujem s pričevanjem Zdenka Zavادلava iz njegove knjige *Križarji. Matjaževa vojska na Slovenskem* (Ljubljana, 1994) o Udbinem preganjanju »nasprotnikov« v Prekmurju (str. 82–84). Tokrat je bil cilj onemogočiti delo najvidnejšega duhovnika v Prekmurju Ivana Jeriča.

Kako je Udba »obsodila« Jožeta Skamljiča in njegove domnevne podpornike, je Zdenko Zavادلav opisal pod naslovom *Sojenje podpornikom Skamljičevega »Murskega odredda«* (str. 89–90).

»Koncem septembra pred Okrožnim sodiščem v Mariboru sodijo in obsodijo enaintrideset podpornikov Skamljičeve križarske skupine, po njihovo pripadajoče 'Murskemu odredu' Matjaževe vojske ali slovenske vojske v domovini. Zajeti so bili že zgodaj ob priliki napada na Skamljičev bunker v Oseku, kasneje pa ob Skamljičevi aretaciji v cerkvi pri Sv. Treh kraljih. Med njimi je Marija Veingerl, med okupacijo sodelujoča z vodjem štajerske četniške skupine Jožetom Melaherjem - Zmagoslavom, tedaj tudi od partizanskega sodišča ob-

sojena na smrt, a ji je uspelo pobegniti. Župnik pri Sv. Benediktu Štefan Györköš in zdravnik iz Št. Ilja dr. Maksim Sevšek sta tudi med njimi. Med obtoženci je petnajst žensk. Po stanu pa delavci, kmetje, mali rokodelci.«

»Le« časovne kazni?

»Ne gledam rad 'obračunov'. Tudi 'ponižanih in razžaljenih' obsojencev. Zato ne hodim na razprave, če ni to službeno za ukazano. Grem pa po sojenju prebrat sodbo k naši pravni službi, ki mora vedno pristostvovati sojenjem.

Vsi skupaj so obsojeni le na časovne kazni. Najvišjo, 15 let prisilnega dela, dobi Marija Veingerl, uradnica pri Sv. Lenartu, predvsem za dejanja, ki naj bi jih zagrešila že med vojno kot sodelavka Zmagoslavovih četnikov. Marija Vogrin,

delavka iz Št. Ilja, dobi 10 let za svoje kurirsko delo pri Skamljičevi skupini. Zakonca Toplak iz Oseka, kjer je bil Skamljičev bunker, dobita: Marija 8 let, Martin pa 10 let. Župnik Štefan Györköš dobi kar 8 let za svojo materialno podporo in zvezo s Skamljičevo skupino. Dr. Sevšek za svojo posredno zdravniško pomoč Skamljiču pa eno leto.«

»Protiv Titovog poredka«

»Sicer pa duhovniki vedno precej dobijo. Naenkrat so z Vatikanom vred naš poglavitni 'razredni sovražnik'. Kar pozabili smo na Mikuža, Lampreta in ostale med vojno, pa na cerkvene pokope partizanov ter maševanje za brigade.

Ima pa ta proces kasneje še svoje nadaljevanje. V njem je tistih nekaj iz Maribora, ki so skušali preskrbeti tehnični material za nedokončano radio postajo v Skamljičevem bunkerju v Oseku. Kar visoke kazni dobijo. Franjo Marinc, lesni trgovec, 10 let, Pavel Žakelj, poštni uradnik, 8 let in Zdravko Zore, tehnik in upravnik Opel servisa, 8 let.

Zadeva je popolnoma jasna, če preberemo v obrazložitvi sodbe med ostalim:

'... Osnovna platforma teh izdajalcev lastnega naroda je, kakor to oni proglašajo v svojih biltenih in brošurah, borba z vsemi sredstvi 'protiv Titovog poredka', torej boriti se proti vsem pridobitvam narodnoosvobodilne vojne, proti federativni ureditvi države, proti enakopravnosti in bratstvu jugoslovanskih narodov ...'

Pri branju te obrazložitve se nehote spomnim 'bratske in enotne' ukinitve slovenske partizanske policije, šele marca 1944 leta ustanovljenega Odseka za notranje zadeve pri Predsedstvu SNOS. Ukinili so jo že nekaj mesecev po ustanovitvi ter jo zamenjali z zvezno Ožno, preko Rankovića podrejeno direktno politbiroju in Titu.

Sicer pa take misli proč! Saj sem kot udbovec pravzaprav čuvar jugoslovanskega 'delavskega razreda, bolje njegove 'avantgarde'.

Lov na »nasprotnike«

Poglejmo, kaj je Zdenko Zavادلav v svojih izvrstnih spominih v knjigi *Križarji. Matjaževa vojska na Slovenskem* napisal še o Udbinem preganjanju »nasprotnikov« v Prekmurju. Seveda, tako kot v mnogih drugih primerih med vojno in po njej, ni šlo za nasprotnike, za takšne so jih določili komunisti s svojimi revolucionarnimi službami, v tem primeru z Udbo. Da bi prebivalstvo na nekem območju močno (smrtno) zastrašili, so aretirali (ugrabili) nekaj izbranih ljudi, jim »sodili« na montiranih procesih ter »obsodili« na hude »kazni«. V Prekmurju so tako udarili po priljubljenem vikarju

Grob Ivana Jeriča v Dokležovju

Ivanu Jeriču v Turnišču in še več drugih. Primer je Zavadlav opisal pod naslovom *Aretacije Matjaževe vojske v Prekmurju* (str. 82–84).

»Spet v Murski Soboti. Tokrat kot odgovoren za izpeljavo aretacij Matjaževe vojske. Glavni štab je pri murskosoboškem pooblaščenцу Udbe. Zaradi neopaznosti in dogovorov prispem že dopoldan. Ostali pridejo v pozni poletni temi. Aretacije bodo ponoči približno ob istem času. Osebnost sem zadolžen za aretacijo vikarja Ivana Jeriča v Turnišču. Vse je dogovorjeno. Vsi osumljeni so pod delno kontrolo. Njihova prebivališča so znana. Tema je že, ko se počasi odpravljamo. Sam s pooblaščencom v Turnišče.«

Zaprtje Ivana Jeriča

»Nočna vožnja po prekmurski ravnici do Turnišča. Dekanijska cerkev in dekanijska. Avto pustimo malo proč in peš do dekanijske. Vrata zaprta. Trkamo in trkamo. Končno stara gospodinja. Dekana ni, so na duhovnih vajah v Ljubljani. Ne verjamemo. Preiščemo dekanijsko. Res ga ni. Vzamemo s seboj nekatere manj važne papirje iz pisarne. Vrnemo se v avto. Besen naderem pooblaščenca. Kakšno kontrolo ima? On pa jeclja in jeclja. Hiter povratek v Mursko Soboto in Maribor.

Razmišljam, kaj narediti! Aha! Klical bom Egona Conradija, dosedanega mariborskega oznovca, zdaj v Slaviji. Pozna vso zadevo in ne bo delal težav iz storjene napake. Kličem ga. K sreči ga dobim in prosim za preveritev Jeričevega nahajališča na duhovnih vajah v Ljubljani. Pa seveda za aretacijo in prevoz v Maribor. Še isti dan /20. avgusta 1946/ dobimo sporočilo o Jeričevi aretaciji, zvečer pa ga že dočakamo. Zapremo ga v preiskovalne zapore na sodišču.

Zjutraj prihajajo v Maribor tudi drugi prekmurski aretiranci. Seveda ločeni med seboj. Kar precej jih je. K sreči ni drugega takega pripetljaja kot z dekanom v Turnišču. Težko in trudapolno delo nas čaka. Zasliševanje. To, kar sam najtežje opravljam. Mogoče zato, ker se dogaja v zaporih. Spominja me na moj italijanski zapor in njihova zasliševanja.«

Ljudje so razdraženi

»Aretacij v Prekmurju pa še ni konec. Ljudje so zelo spoštovali vikarja Jeriča zaradi njegove naravnosti k ljudem in k slovenstvu pod Madžari. Izvedo za naš nočni obisk v dekanijski. Tudi za aretacijo dekana v Ljubljani izvedo. Ne samo zaradi aretacij bogojanskega župnika Hauka in turniškega župnika Vojkoviča, predvsem zaradi aretacije vikarja so ljudje zelo razdraženi.

Politični aktivisti si v nepoznavanju vsesplošne prekmurske 'revolucionar-

Ivan Jerič

nosti' izmislijo nekakšen javni shod v Turnišču. Na shodu govori 'uradni' pisatelj, Prekmurec Miško Kranjec. Po osvoboditvi je spet postal 'revolucionar', medtem ko se je večji del okupacije nekje skrival. Shod se bolj nepredvidoma konča. Miško nima več vpliva na prekmurske ljudi, in to kljub številni navzočnosti naših prekmurskih udbovcev in milice. Kranjcu preprečijo govor. V zaščiti milice mora zbežati na varno kar preko polj. Njegov avto prevrnejo v graben. Naši murskosoboška Udbe in milica zapreta preko trideset 'revolucionarjev', moških in žensk. Pošljeta nam jih v naše zapore v Maribor.«

Prekmurski »revolucionarji«

»Kaj sedaj? Saj ne moremo obsoditi pol Prekmurja! In to še tiste iz NO odbora in nižje aktiviste OF! Načelnik Vlado Kadunec - Maks me pokliče skupaj z nekaj drugimi na posvet. Mnenja so različna. Nekateri bi kar obsojali za zastraševanje drugih. Osebnost sem mnenja, da jih je treba izpustiti. Vikar Jerič, katerega zaslišujem, pa naj jih pomiri. Kako?

Z Maksom se dogovoriva in v Sodni ulici pokliče Jeriča v pisarno. Poveva mu o dogodku v Turnišču in o množici zaprtih krajanov. Predlagava mu, da jih pomiri, mi pa jih izpustimo brez kazni. Mora pa nekako povedati, da smo imeli vzrok za njegovo aretacijo. Seveda nobenega drugega govorjenja!

Zamisli se in pristane. Odvedeva ga po hodnikih sodnih zaporov in skupno sobo, kjer so 'revolucionarji'. Pazniki odprejo vrata in po pravilih zaprejo za nami. Ko zagledajo Prekmurci svojega vikarja, padejo na kolena. Jerič pa malo krši dogo-

Spomenik Ivana Jeriča v Dokležovju

vor in jih blagoslovi. Nato jih z besedami pomiri in na koncu cerkveno diplomatsko reče: 'Pred Bogom nisem kriv, mogoče pa pred cesarjem!'

Jerič gre v celico, Prekmurce pa izpustimo še isti dan.«

»Jeričev proces«

»Sojenje« komunističnega oziroma udbovskega sodišča prekmurskemu duhovniku Ivanu Jeriču in njegovi »skupini« je Zdenko Zavadlav opisal pod naslovom *Jeričev proces* (str. 91–94). Začelo se je pred vojaškim sodiščem 4. armade 7. oktobra 1946. Sodnemu senatu je predsedoval kapetan Avgust Bračič. Tudi iz tega se vidi, da je prav vse vodila in izvajala Udbe.

»Pripravljen je letošnji glavni proces proti Matjaževemu gibanju. Tokrat je nekaj pripadnikov Matjaževe vojske iz Prekmurja, pridruženi pa so jim še kraljevi podporočnik Miodrag Mihajlovič - Bule, poveljnik Murskega odreda iz Slovenskih goric Jože Skamljič, turniški vikar Ivan Jerič, vodja oborožene slovenjegoriške skupine Bedo Lovrec, tudi turniški župnik Jožef Vojkovič. Obtožena skupina je sestavljena tako, da je nekaj krivde že dokazane na ostalih procesih, ki so se že vršili. Zaradi prikaza križarske vohunske in vojaške dejavnosti bodo sojeni od vojaškega sodišča IV. armade, na katerega je vložena obtožnica. Sodnik bo Rudi Barovič. Sojenje bo v Mariboru zaradi javnega prikaza zločinske dejavnosti križarjev in duhovščine, pa tudi zaradi zastraševanja še preostalih pripadnikov Matjaževega gibanja na svobodi.«

Konec prihodnjič